

Riktlinje för hållbar hushållning med jordbruksmark

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte.....	3
Läsanvisning.....	4
Publicering	4
Uppföljning.....	4
Riktlinjer	4
Steg 1 – Primär bedömning	4
1 a: Berörs brukningsvärd jordbruksmark?	5
1 b: Är åtgärden av väsentligt samhällsintresse?	6
1 c: Finns det lämpligare alternativ för lokalisering?	7
Uppsummering av steg 1.....	7
Steg 2 – Fortsatt prövning.....	7
Insamling.....	8
Avvägning.....	10
Avslutande bedömning.....	11
Åtgärder för minskad påverkan och kompensation.....	12

Dokumentinformation Vägledning i hur jordbruksmark ska hanteras enligt 3 kap 4 § MB i planläggning, bygglov med mera.		Dokumentansvarig Kommundirektör	
Antagen 2024-09-11	Antagen av Kommunfullmäktige	Reviderad -	Giltighet Tillsvidare
Aktualiserad -	Diarienummer KS 2021/238	Intranät ☒	Hemsida ☒
Dokumentmottagare ☒ Förvaltningsorganisation ☒ Kommunala bolag ☒ Allmänheten ☒ Förtroendevalda			
Andra regelverk som omnämns Miljöbalk (MB, 1998:808), Översiktsplan 2017 (KF, 2017-12-13, §197)			

Inledning

Jordbruksmark och möjlighet till lokal livsmedelsproduktion är en grundpelare för ett robust och livskraftigt samhälle. Trots detta har andelen jordbruksmark nästintill halverats under det senaste århundradet, mycket till följd av den pågående urbaniseringen. Därutöver är jordbruksmarken viktig även för det lokala näringslivet, landskapsbilden, ekosystemens funktioner och kommunens identitet.

Den paragraf som är central vid planläggning, bygglov och förhandsbesked som gäller exploatering av jordbruksmark, är 3 kap. 4 § MB. Den anger att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Bestämmelsen innebär att kommunen måste föra ett resonemang kring väsentligt samhällsintresse och markens brukningsvärde samt pröva alternativa lokaliseringar i samband med översiktsplaner, detaljplaner, bygglov och förhandsbesked där jordbruksmark berörs.

Riksdagen har antagit en livsmedelsstrategi som sträcker sig fram till år 2030. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

I Vänersborgs översiktsplan finns en utvecklingsprincip, Bevara och bruka värdefull jordbruksmark, med den tillhörande rekommendationen: Vid exploatering nära eller på jordbruksmark ska lösningar sökas som underlättar att så stor del som möjligt av kvarvarande jordbruksmark kan fortsätta användas för jordbruksändamål. I utvecklingsprincipen beskrivs att ett styrdokument behöver tas fram som stöd för att värna jordbruksmark och för att skapa rutiner för ärenden på jordbruksmark.

För att säkerställa att brukningsvärd jordbruksmark skyddas i enlighet med miljöbalken och att förutsättningarna långsiktigt tryggas för matproduktion och en livskraftig jordbruksnäring har riktlinjer tagits fram. Riktlinjerna är ett stöd för såväl tjänstepersoner som politiker i ärenden som översiktsplaner, detaljplaner, bygglov och förhandsbesked samt övriga lokaliseringsutredningar där jordbruksmark berörs.

Syfte

Syftet med riktlinjerna är att ge stöd för handläggare och politiker i prövningen av ärenden som berör brukningsvärd jordbruksmark enligt 3 kap. 4 § miljöbalken.

För jordbruksmark gäller enligt 3 kap. 4 § miljöbalken att brukningsvärd sådan mark får tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Jordbruksmark är brukningsvärd om den med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Vid den bedömningen bör även beaktas att jordbruksmark är en begränsad resurs med avgörande betydelse för att trygga livsmedelsförsörjningen i landet och att syftet med bestämmelsen är att säkerställa en långsiktig hushållning med naturresurser.

Läsanvisning

Vid handläggning av ärenden som rör jordbruksmark är det detta dokument som ska nyttjas. Inför framtagandet av riktlinjerna togs en bakgrundsrapport¹ fram av konsult. Ur rapporten har relevant underlag använts och vidareutvecklats in i detta riktlinjedokument. Från bakgrundsrapporten har metodikavsnittet utvecklats, vilket gör att detta avsnitt i rapporten är inaktuellt (sida 27–33). Bakgrundsrapporten kan användas för att inhämta ytterligare underlag som bland annat geografiska förutsättningar (avseende jordbruksmarkens värden och utbyggnadsanspråk), värdebeskrivningar och rättsfall.

För att underlätta handläggningen finns det som komplement till riktlinjerna ett kartunderlag i kommunens kartsystem över delområden och utbyggnadsanspråk.

Publicering

Samtliga politiskt antagna styrdokument tillhör kommunens författningssamling och publiceras på hemsidan.

Uppföljning

Riktlinjerna gäller tillsvidare. Dokumentet följs upp och revideras vid behov.

Riktlinjer

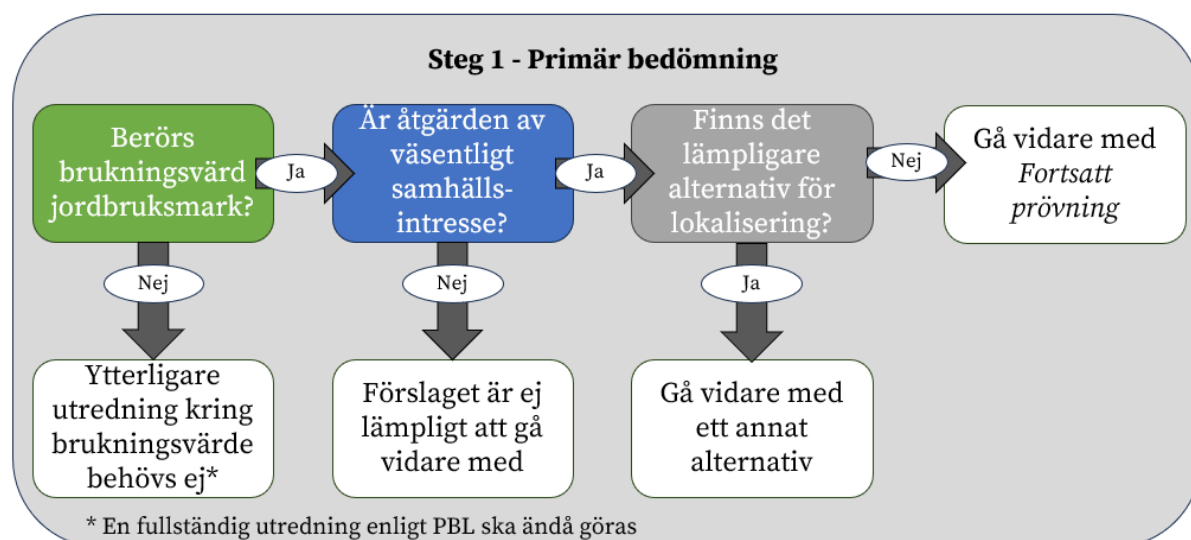
Prövning av jordbruksmark enligt 3 kap. 4 § miljöbalken behöver göras inför kommunala beslut som innebär att jordbruksmark tas i anspråk. Byggnadsnämnden prövar brukningsvärdet i ärenden som rör planbesked, detaljplan, förhandsbesked, bygglov eller marklov. I översiktsplanering ansvarar kommunstyrelsen för bedömningen. Kommunen som markägare, samhällsbyggnadsnämnden, behöver hantera frågan vid utarrendering, markanvisningar samt köp och försäljning av fastigheter. Det kan handla om att kommunen inte avyttrar mark till viss verksamhet som inte uppfyller kravet om väsentligt samhällsintresse.

Riktlinjerna är uppbyggda i två steg. Det första steget, den primära bedömningen görs för att kunna avgöra om brukningsvärd jordbruksmark berörs och om en fortsatt prövning i enlighet med riktlinjerna krävs eller om väsentliga förutsättningar saknas för att gå vidare med ärendet. Om den primära bedömningen resulterar i att brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk, det inte kan uteslutas att åtgärden är av väsentligt samhällsintresse och att det inte direkt går att se ett mer lämpligt alternativ för lokalisering där brukningsvärd jordbruksmark inte berörs ska nästa steg genomföras, den fortsatta prövningen.

Steg 1 – Primär bedömning

Vid prövning av ärenden som berör jordbruksmark ska en primär bedömning göras, enligt figur 1.

¹ Riktlinjer för jordbruksmarken i Vänersborg - bakgrundsrapport, Rådhuset Arkitekter AB, 2022-04-04. Diarienummer: KS 2021/238

Figur 1. Flödesschema för den primära bedömningen

1 a: Berörs brukningsvärd jordbruksmark?

Jordbruksmark är brukningsvärd om den med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Brukningsvärdet måste bestämmas i varje enskilt ärende och bedömningen ska avse ett långsiktigt perspektiv och därför är det mindre intressant vem som äger marken idag och om den i nuläget är lönsam att bruka. Har marken historiskt varit brukad är det troligt att den även i framtiden kan vara brukningsvärd. Enligt praxis är det endast markens produktionsvärden som vägs in i definitionen brukningsvärde. Som jordbruksmark räknas såväl åkermark som ängs- och betesmark, varför svårigheten att avgöra brukningsvärdet kan variera stort. Då är det viktigt att väga in hur livsmedelsproduktionen och jordbrukets intressen påverkas i det enskilda fallet.

Detaljeringsgraden för bedömningen kommer naturligt att skilja sig åt mellan översiktsplan, detaljplan och lovprövning. I vissa fall är bedömningen av brukningsvärdet enkel att göra. I vissa fall behöver platsbesök genomföras och uppgifter inhämtas från fastighetsägare, arrendator eller andra med kunskap om markanvändningen. I mer komplicerade fall kan följande punkter användas för en sammanvägd bedömning:

- Om området redan är planlagt för annan användning än jordbruk anses frågan enligt praxis vara utagerad. Påverkas en äldre detaljplan (antagen tidigare än miljöbalkens införande 1998) som inte är utbyggd av ny planering bedömer kommunen att en fullgod prövning enligt riktlinjerna ska göras på nytt. Är detaljplanen delvis utbyggd får ett ställningstagande göras från fall till fall.
- Ingår marken i Jordbruksverkets blockdatabas idag eller har gjort senaste tioårsperioden är det en stark indikation på att marken är att betrakta som brukningsvärd. Blockdatabasen redovisar block ner till 0,1 hektar. Däremot kan markägare som äger mindre än 4 hektar jordbruksmark inte söka stöd, varför denna mark därmed inte redovisas i blockdatabasen. Marken kan alltså utgöras av jordbruksmark oberoende av blockdatabasen.

- Kontrollera mot flygfoton om det finns tecken på att området kan vara jordbruksmark. *Det kan behöva kontrolleras mot flera årtal.*
- Utred vilka markanvändningsslag som gäller på platsen, så som åker och ängs- och hagmarker. Här är ängs- och betesmarksinventeringen ett stöd.
- Har marken brukats de senaste åren? *Mark som brukats de senaste åren är att anse som brukningsvärda. Om svaret är nej på frågan är det inte att likställa med avsaknad av brukningsvärde, utan följande frågor ska också gås igenom.*
- Hur stort är skiftet där aktuell jordbruksmark ingår? *Skiftessammansättningar kan variera, ett mindre skifte i anslutning till ett större skifte kan bedömas ingå i ett större jordbruksblock samtidigt som ett isolerat skifte har andra förutsättningar för rationellt brukande.*
- Hur hänger skiftet samman (arrondering) med brukningscentrat och angränsande skiften, oavsett ägarstruktur? *Hur påverkas det enskilda jordbruksföretaget av att marken tas i anspråk? Olika jordbruksföretag har olika möjligheter och behov. Skiftet kan vara brukningsvärt för ett annat jordbruksföretag. Finns det naturligt avskiljande element, så som topografi och diken?*
- Markbundna förutsättningar, vilken typ av mark, vattensjukt, berg i dagen/stenigt – förutsättningar som påverkar brukningsvärdet.

1 b: Är åtgärden av väsentligt samhällsintresse?

Enligt *proposition 1985/86:3, s. 53, Förslag till lag om hushållningen med naturresurser* framgår att ett väsentligt samhällsintresse kan vara exempelvis bostadsförsörjningsbehovet, intresset av att kunna lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra, att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem samt att säkerställa viktiga rekreationsintressen.

Utifrån förarbeten och praxis har Vänersborgs kommun tolkat att följande kan bedömas utgöra ett väsentligt samhällsintresse. Listan ska inte ses som en rangordning, utan syftar till att handläggaren på ett enkelt sätt ska kunna hänvisa till det väsentliga samhällsintresset längre fram i prövningen:

- i. Strategiskt viktig infrastruktur (till exempel vägar, anläggningar för vatten- och energiförsörjning eller telekommunikation)
- ii. Strategiskt viktig samhällsfunktion (till exempel skolor, vårdinrättningar och annan service)
- iii. Strategiskt viktigt tillskott av bostäder (utifrån kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning)
- iv. Strategiskt viktigt tillskott av arbetsplatser och verksamheter (företagsetableringar eller utveckling av befintliga företag)
- v. Strategisk landsbygdsutveckling (utveckling som har särskild betydelse för att stärka lokalsamhället inom ett landsbygdsområde – till exempel genom tillskott av service, arbetstillfällen eller bostäder)

- vi. Boenden som möjliggör generationsväxling och upprätthållande av lantbruket. Det nya boendet bör ligga i anslutning till gårdscentrat.
- vii. Strategisk grönstrukturutveckling (till exempel ekologiska kantzoner, våtmarksrestaurering eller andra projekt som syftar till att stärka den gröna infrastrukturen och den biologiska mångfalden)
- viii. Åtgärder för klimatanpassning. *Exempelvis skredsäkring eller dagvattenhantering.*
- ix. För att bibehålla befolkningsunderlag på landsbygden kan mindre intrång för en enskild, befintlig, fastighets behov ses som ett väsentligt samhällsintresse. *Primärt avses en tillbyggnad, ersättningsbyggnad eller framfartsväg där alternativ som ej berör jordbruksmark saknas.*

Om det är uppenbart att det inte rör sig om ett väsentligt samhällsintresse behövs ingen fortsatt prövning.

Som stöd för bedömning av väsentligt samhällsintresse ska översiktsplanen användas. Med strategiskt menas att åtgärden är en del i hur ett givet mål ska uppnås. Målen ska kunna härledas till översiktsplanen.

1 c: Finns det lämpligare alternativ för lokalisering?

Om det direkt går att finna en alternativ lokalisering där inte brukningsvärd jordbruksmark berörs ska sökanden uppmanas att gå vidare med den alternativa lokaliseringen. Om det finns andra nackdelar (inte tekniskt och funktionellt lämplig eller rimlig ur ekonomisk synpunkt) med den alternativa lokaliseringen kan det dock behövas en fortsatt prövning för att göra en sammanvägd bedömning om vilken lokalisering som är lämpligast.

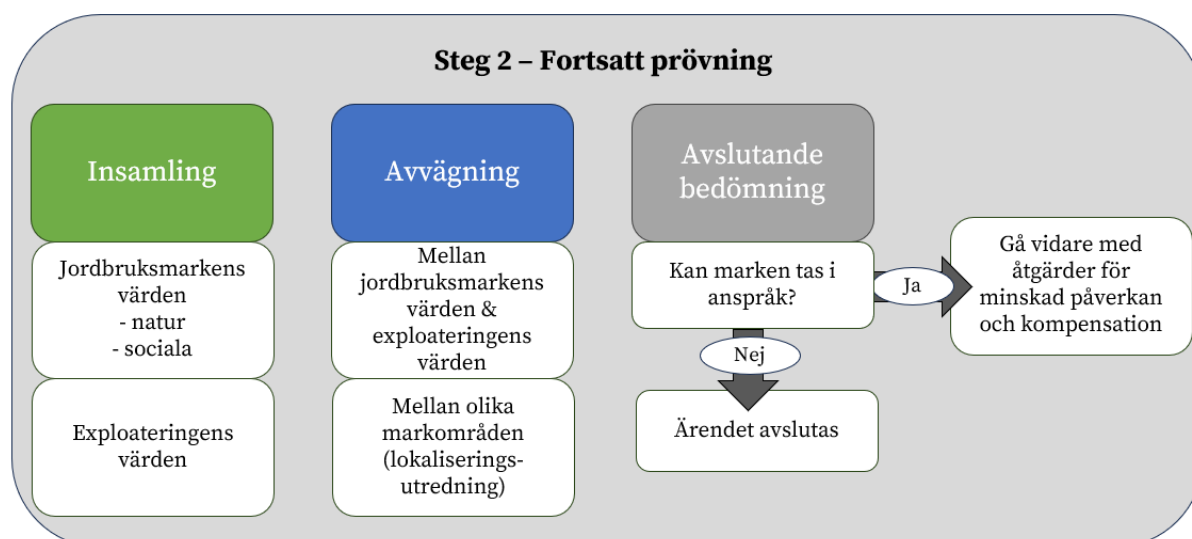
Uppsummering av steg 1

Utredningen går vidare med den fortsatta prövningen om slutsatsen är att:

- (a) brukningsvärd jordbruksmark berörs,
- (b) det inte kan uteslutas att åtgärden är av väsentligt samhällsintresse, och
- (c) det inte direkt går att se ett mer lämpligt alternativ för lokalisering där brukningsvärd jordbruksmark inte berörs.

Steg 2 – Fortsatt prövning

Om ett ärende berör brukningsvärd jordbruksmark och åtgärden som ska prövas utgör ett väsentligt samhällsintresse behöver en avvägning mellan exploateringsintresset och jordbruksmarkens värde göras. För att en tänkt bebyggelse ska vara tillåtlig enligt miljöbalken krävs att en lokalisering utredning genomförs för att bedöma om behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Figur 2. Flödesschema för den fortsatta prövningen.

Insamling

För att kunna genomföra avvägningen mellan exploateringsintresset och jordbruksmarkens värde behöver ytterligare insamling av information göras.

Jordbruksmarkens värden

Utöver brukningsvärdet finns det även andra värden kopplade till jordbruksmarken och dess brukande som är viktiga att ha i beaktande vid prövning av ärenden som berör jordbruksmark. Naturvärden och sociala värden skyddas enligt andra paragrafer och lagstiftning och påverkar utfallet i bedömningen om ianspråktagande av jordbruksmark. Brukningsvärde, naturvärden och sociala värden kallar vi samlat jordbruksmarkens värden.

Naturvärden och sociala värden kan i många fall vara beroende av att jordbruksmarken fortsatt brukas. Som naturvärden räknas exempelvis skyddsvärda växt- och djurarter, ekosystemtjänster, grön infrastruktur och biotopskydd. Som sociala värden räknas exempelvis landskapsvärden, kulturhistoriska värden samt möjligheterna till rekreation och upplevelse. Dessa värden prövas inte genom 3 kap. 4 § MB, men skyddas genom andra delar av miljöbalken (ex. 3, 6 och 7 kap.) och plan- och bygglagen (2 kap.).

Till hjälp för bedömning av naturvärden, områdesskydd, rekreations-/friluftsvärden och information från lantbruksregister remitteras miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Bedömning av naturvärden

- Redovisa på en karta de naturvärden som finns på den aktuella platsen.
- Redovisa naturvärden på en karta som täcker ett omland på minst en kilometer utanför det aktuella området. Notera särskilt naturvärden som kan kopplas till jordbrukslandskapet (exempelvis generella biotopskydd, ängs-/hagmarker och strandängar).
- Resonera kring påverkan på naturvärden knutna till jordbruk, till exempel som följd av att bete eller ängshävd upphör.

- Resonera kring påverkan på ekosystemtjänster.
- Resonera kring hur grönstrukturen eventuellt kan påverkas av föreslagna åtgärder, till exempel spridningsvägar mellan viktiga habitat eller värdetrakter.
- Resonera om riksintresse för naturvård, naturreservat eller andra områden utpekade för naturvärden kan påverkas.
- Notera eventuellt behov av naturvärdesinventering eller liknande utredningar i fortsatt planarbetet.
- *Vid bygglov, förhandsbesked och DP:* Redovisa även om det finns observationer av skyddsvärda arter i området eller i närheten. Notera särskilt om det rör sig om arter med stark koppling till jordbrukslandskap.

Bedömning av sociala värden

- Notera om området pekats ut i tidigare planer och inventeringar som värdefullt för kulturmiljö-, frilufts- eller landskapsbildsvärden. Även om riksintresse för friluftsliv eller rörligt friluftsliv berörs.
- Resonera kring eventuell påverkan på kulturmiljö-, frilufts- eller landskapsbildsvärden, kopplade till jordbrukslandskap. Lyft särskilt fram om jordbruksmarken kan vara viktig för platsens identitet.
- Resonera kring områdets möjliga användning nu eller i framtiden som rekreationsområde. Närhet till bostadsområden, kopplingar till andra områden med rekreationsvärden och tillgänglighet är viktiga aspekter.

Exploaterings värden

Värdet av en exploatering kan variera. I vissa fall ger exploateringen förutsättningar för ett företags eller ords fortlevande, och ibland skapas förutsättningar för att bibehålla jordbruksproduktion och värden kopplade till den gröna infrastrukturen.

- Beskriv hur exploateringen utgör ett väsentligt samhällsintresse, vilken typ av utveckling förslaget innebär och varför den är strategiskt viktig. Hänvisa till i-ix ovan. Om möjligt, ange mått så som ungefärliga ytor för kvartermark, byggnadsarealer eller antal bostäder och arbetstillfällen.
- Resonera kring hur förslaget förhåller sig till översiktsplanens rekommendationer (vilket även inkluderar fördjupade översiktsplaner och tillägg). Ett väsentligt samhällsintresse bör ha stöd i översiktsplanen. Det kan finnas relevanta uppgifter som behöver lyftas fram i länsstyrelsens granskningsyttranden som hör till översiktsplanerna eller i kommunens planeringsstrategi. Utöver det kan även andra kommunala, regionala och nationella mål- och styrdokument vara vägledande.
- Om förslaget innebär frånsteg från översiktsplanen behöver detta kommenteras. I vissa fall kan omtolkning av översiktsplanen vara motiverat om övergripande intentioner i planen efterföljs, eller om förutsättningarna ändrats sedan planen antogs.

- Resonera även kring hur förslaget förhåller sig till andra relevanta kommunala, regionala eller nationella planer. När det gäller bostäder ska hänvisning göras till kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning.

Avvägning

När underlag tagits fram för såväl jordbruksmarkens värden som exploaterings värden behöver en avvägning göras.

En avvägning behöver göras mellan jordbruksmarken som är ett allmänt intresse och exploaterings intresse som är av väsentligt samhällsintresse.

I de fall jordbruksmarkens intressen bedöms väga tyngst så är den valda lokaliseringen inte lämplig och exploateringen således inte aktuell på den platsen och ansökan ska avslås.

Om exploaterings värden väger tyngst behöver en lokaliseringsutredning göras.

Lokaliseringsutredning

En lokaliseringsutredning behöver göras för att uppfylla den prövning som avses i sista delen av 3 kap. 4 § miljöbalken.

I lokaliseringsutredningen jämförs huvudalternativet med alternativa möjliga lokaliseringar. Här jämförs annan mark med exploaterings intresse. Den fortsatta prövningen behöver genomföras även för den alternativa marken.

För att en tänkt bebyggelse ska vara tillåtlig enligt miljöbalken krävs, utöver att den tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse, att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Ett ”från allmän synpunkt tillfredsställande sätt” innebär att den alternativa platsen ska vara tekniskt och funktionellt lämplig och dessutom rimlig ur ekonomisk synpunkt. Det framgår av proposition 1985/86:3 att om den alternativa platsen är annan jordbruksmark bör i första hand marken med hög produktionsförmåga och goda arronderingsförhållanden undantas från exploatering. Alternativa placeringar kan inom vissa processer utredas inom ramen för en miljökonsekvensbeskrivning.

- De alternativa möjliga lokaliseringarna som väljs ska vara tekniskt och funktionellt lämpliga för avsedd exploatering. De ska dessutom vara rimliga ur ekonomisk synpunkt.

Geografisk avgränsning och översikt

Den geografiska avgränsningen av lokaliseringsbedömningen beror på ärendet. Teoretiskt sett skulle hela kommunen kunna utgöra avgränsningsområde, men i de flesta fall bör finnas geografiskt avgränsande kriterier, till exempel närhet till elförsörjning eller annan infrastruktur. Om det till exempel handlar om att hitta plats för en ny grundskola kan en avgränsning göras utifrån kriterier om rimliga avstånd mellan skola och bostäder inom ett visst upptagningsområde.

Vid framtagandet av en översiktsplan finns bäst förutsättningar för att göra lokaliseringsutredningar eftersom markanvändningen kollas på i ett större perspektiv.

I en detaljplaneprocess kan området vara preliminärt avgränsat redan i planbeskedet. Bedömning av alternativ ska därmed redan vara gjord. Men ytterligare avvägningar kan behöva göras i detaljplaneskedet, varvid den slutliga avgränsningen av planen kan förändras. Om endast delar av det tänkta planområdet i slutändan ska ingå i planen kan alternativa lokaliseringar behöva jämföras.

När det gäller förhandsbesked ska alternativ lokalisering sökas inom den sökande fastighetsägarens mark. Sökningen kan även omfatta annan mark som fastighetsägaren har eller kan få rådighet över.

Om det är en sedan tidigare avstyckad tomt och ärendet rör bygglovsprövning utanför detaljplan kan det om tomten är bebyggd saknas rimliga alternativ för lokalisering - då faller lokaliseringsutredningen bort ur den fortsatta prövningen. Är tomten obebyggd ska en lokaliseringsutredning genomföras.

- Redovisa kriterier för den geografiska avgränsningen av lokaliseringsbedömningen.
- Redovisa på en karta ungefärlig avgränsning av området där alternativ har sökts.
- Redovisa lokalisering av huvudförslag och översiktligt tänkbara alternativ på kartan.

Bedömning av alternativ

- Översiktlig bedömning bör göras av påverkan på natur-, kultur- och rekreationsvärden, kringliggande bostadsmiljöer och strategiska utvecklingsfrågor, utifrån kommunens översiktsplan (inklusive fördjupningar och tillägg). Även frågor som rör hälsa, risk och säkerhet kan vara relevanta. Bedömningen ska göras för respektive lokalisering.
- För varje alternativ ska det finnas en bedömning över hur den föreslagna exploateringen funkar på den valda platsen, sett till verksamhetens behov och ur teknisk, funktionell och ekonomisk synpunkt.
- Fokus ska i första hand ligga på att redovisa vad som gör den/de alternativa lokaliseringarna mindre lämpliga än huvudförslaget, med utgångspunkt från aspekter i de två punkterna ovan.

Avslutande bedömning

Utifrån den insamlade informationen och avvägningen görs en avslutande bedömning. Vid bedömningen vägs samhällsintresset mot jordbruksmarkens brukningsvärde, i ljuset av möjligheterna till alternativ lokalisering. Bedömningen ska landa i ett av följande:

- a) Bedömningen är att det inte är lämpligt att gå vidare med föreslagna åtgärder, med hänvisning till 3 kap. 4 § miljöbalken
- b) Bedömningen är att jordbruksmarken kan tas i anspråk för föreslagna åtgärder utifrån 3 kap. 4 § miljöbalken

Åtgärder för minskad påverkan och kompensation

Om bedömningen landar i alternativ b) i den avslutade bedömningen ska frågan alltid lyftas om åtgärder för minskad påverkan och kompensation. Åtgärderna varierar beroende på typ av ärende:

Typ av ärende	Typ av åtgärder
Översiktsplan	Vägledande rekommendationer som följs upp i fortsatt planering, till exempel kring att bevara delar av jordbruksmarken inom ett utvecklingsområde eller undvika fragmentering. Möjligt att peka ut omvandlingsområden från skogs- till jordbruksmark.
Planbesked	Direktiv för det fortsatta planarbetet, till exempel kring att bevara delar av jordbruksmarken eller undvika fragmentering.
Detaljplan	Värden kopplade till jordbruksmark kan bevaras genom planbestämmelser, till exempel om delar av området planläggs som odlingsområde eller annat grönområde (alternativt uteslutas från planläggning). Även kringliggande jordbruksmark kan påverkas av bebyggelsens placering och utformning, bestämmelse för vegetation med mera. Planområdets utbredning prövas i lokaliseringsutredningen.
Förhandsbesked	Villkor för utformning av bebyggelse, vägdragningar med mera. Tomtavgränsning prövas i lokaliseringsutredningen.
Bygglov eller marklov	Placering och detaljutformning kan påverka kringliggande jordbruksområden.
Övrig lokaliseringsutredning	I beslut om lokalisering kan ingå villkor eller riktlinjer för detaljutformning av till exempel hur en anläggning kan påverka kringliggande jordbruksområden. Lokaliseringen prövas i lokaliseringsutredningen.

Kompensationsåtgärder

I samband med ianspråktagande av jordbruksmark för annat ändamål ska alltid möjlighet till kompensationsåtgärder lyftas. Notera dock att kompensationsåtgärder i sig inte kan motivera ett ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark. Möjligheten att reglera krav på kompensation varierar beroende på typ av process, markägande med mera. Exempel på kompensationsåtgärder kan vara:

- Ta vara på matjorden i samband med exploatering av jordbruksmark och flytta den till annan plats där odling kan bedrivas.
- Återställa tidigare brukad jordbruksmark (exempelvis uppröjning av igenväxt åker-, ängs- eller betesmark).
- Skapa odlingsområde, ängs- eller betesmark, exempelvis genom omvandling.
- Satsningar som ökar artrikedomen i jordbrukslandskapet.
- Satsningar som gynnar humlor, bin och andra pollinatörer.
- Miljöer för bin gynnar jordbruket och planteringar bildar viktiga kopplingar mellan biotoper. Vid varje etablering bör dessa möjligheter till kompensation undersökas.